

УДК 930.85(497.11=161.1-054.72)"19"

ОСВОЄНА “ЧУЖІСТЬ”^{*} НОВОГО САДУ В РОСІЙСЬКОМУ ЕМІГРАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Йоланта ДЗЮБА

Гданський університет
вул. Віта Ствоша, 55, Гданськ (Польща), 8-952, e-mail: filjd@univ.gda.pl
Кафедра славістики

У статті висвітлюються еміграційні контакти росіян з сербами у сфері історії, культури, екзистенціальна ситуація обох націй у ХХ ст. Розкривається міжнародний діалог росіян в Югославії. Взаємні стосунки цього періоду характеризуються за діалогічним принципом Бахтіна.

Ключові слова: еміграція, чужість/свійськість, російсько-сербські взаємини, російська еміграція в Югославії, росіяни в Новому Саді, діалог культур.

Політичні прагнення Росії на Балканах диктували різні стратегії контактів її з державами регіону, однак для Сербії присутність Росії означала важливий “екзистенціальний компонент взаємної історичної долі та розвитку”¹. Традиція особливо близьких зв’язків Сербії з Росією і росіянами склалася в XVII ст., коли культура православної Росії стимулювала розвиток сербської мови та освіти, а “геополітичний образ” сербської літератури періоду бароко і класицизму уподібнився західному завдяки російському і німецькому посередництву².

Еміграційний досвід близьких взаємин росіян і сербів, безумовно є важливим для історії, культури та екзистенціальної ситуації обох народів у ХХ ст. Як і будь-де в Європі, в Югославії росіяни також стають учасниками діалогу культур, саме тому взаємні контакти цього періоду найкраще визначати через бахтінівське поняття діалогічного. В еміграційному житті росіян серед сербів спостерігаємо і процеси, які можна розглядати в європейському контексті, і зовсім інші, зумовлені локально. Для їх висвітлення у статті об’єктом уваги обрано тільки один аспект еміграційної характеристики долі діаспори росіян у Новому Саді – взаємини в етнічній перспективі.

Культурна категорія антиномічного сприйняття і опису світу відповідно до пізнавальної схеми свійськості/чужості (*swojskości/obcości*) у статті трактується з огляду на

^{*} “Чужість/Обсо́сць” трактуємо як похідну від етнічної, культурної, цивілізаційної іншості, однак ситуацію російської діаспори в сербському національному середовищі значною мірою характеризує усвідомлення слов’янської “близькості”.

¹ Годішньї извештаї Руске имперіє о Србији и Босни и Херцеговини (1878–1903). Књ.1. Руски извори о Србији. Нови Сад, 1996.

² Павић М. Историја српске књижевности. Т.2 і 3 (Барок, Класицизам). Београд, 1991; Ђоровић В. Историја Срба. Ниш, 2000; Крешић В. Из прошлости Срема, Бачке и Баната. Београд, 2003.

антропологічність світосприйняття³, що мотивується історично та етнічно. Головну метафору “освоєної чужості” відносимо до онтологічної характеристики світу⁴.

Аналіз “освоєння чужості”, з огляду на такий підхід, був би неповним без роздумів у контексті конфронтації взаємних уявлень про народи, вираженої через культурно забарвлені оцінні означення *свій/чужий*. Модифікацію позиції *чужість/свійськість* представляємо на прикладі аналізу еміграційного мемуарного (листи, щоденники, автобіографічні нотатки) та журналістського (емігрантська преса) дискурсів у науковому викладі сучасного російського дослідника А.Арсеньєва, історика культури Росії, що інтерпретується у “біографічному” ключі. Науковий “дискурс” А.Арсеньєва у вигляді “наукової замальовки” (“Нариси про життя і діяльність росіян у Новому Саді”), що описує еміграційний досвід його співвітчизників (“русский путь”), дає змогу авторові пережити своєрідну “сентиментальну подорож” власних предків. “Антропологічний” спосіб інтерпретації матеріалу спостерігається і в історично-культурному аспекті розробки теми, і в перспективі презентації “емігрантської” онтології народу. Особливості опису в науковому дискурсі автора – основна характерна риса, завдяки якій його оповідь можна вважати типом висловлювання, наближеним до “літератури особистого документа”⁵. Запис, що фіксує подорож емігрантської долі росіян у II Югославії, можна також сприймати як “текст” еміграційної літератури⁶. Для дискурсу автора характерні означення, що свідчать про зв’язок російських емігрантів з середовищем еміграції: “колишні новосадці” – російські емігранти з Нового Саду до США, а також “російська інтелігенція” – російські автори, співпрацівники журналу “Letopis Matice Srpske” в Новому Саді. Спочатку вони живуть у відчутті, що Югославія для них – “друга батьківщина” (с.151), оскільки “повернення на батьківщину абсолютно нереальне”⁷ (с.163); з часом ця країна в їхній перцепції стає етапом еміграційної біографії.

А.Арсеньєв, представник третього еміграційного покоління (1946 р. н.), нащадок російських біженців, що виїхали з Росії на початку 20-х років минулого століття, присвятив свої дослідження життю “російської колонії” в Новому Саді, одному з численних “югославських” центрів російської емігрантської хвилі XX ст.⁸ “Опрацювання” емігрантської

³ Kłoskowska A. Socjologia kultury. Warszawa, 1981; Nowicka E. Świat człowieka – świat kultury. Systematyczny wykład problemów antropologii kulturowej. Warszawa, 2000.

⁴ Див.: Lakoff G., Johnson M. Метафори в нашому житті / Тлум. Т.П.Крzeszowski. Warszawa, 1988.

© Дзюба Й., 2011

⁵ Автор пише про росіян по-російськи, через що “залишається в зв’язках з культурою країни, з якої походить”. Його діяльність охоплює багато культурно-літературних ініціатив – він друкує інтерв’ю, записи спогадів, приватні нотатки росіян тощо. Оpubлікував багато статей на тему російської еміграції в Сербії, серед них: Арсеньєв А. Руски уметници у Краљевини Југославији // Зборник Матице српске за сценске уметности и музику. 1994. Бр. 15; *його ж.* Биографски именик руских емиграната // Руска емиграција у српској култури XX века – значај, оквир и перспективе проучавања. Зборник радова / Red. М.Сибиновић. Београд, 1994. Т.2; *його ж.* Руска интелегенција у Војводини // Руска емиграција у српској култури XX века – значај, оквир и перспективе проучавања; *його ж.* Нови Сад – “ново острво” Петрограда – поводом 300. годишњице Петрограда // Зборник Матице српске за историју. 2003. Бр. 67–68. С.251–264.

⁶ Означення “російська еміграційна література” конотує післяреволюційні події 1917 р., див.: Emigracja rosyjska: losy i idee. Łódź, 2000.

⁷ Тут і далі цит. за вид.: Арсеньєв А.Б. У излуцины Дуная. Очерки жизни и деятельности Русских в Новом Саду. Москва, 1999.

⁸ Як перекладач російської літератури, автор співпрацює з журналом російської еміграції в Новому Саді “Руски алманах”, а також з сербськими журналами “Летопис Матице српске”, “Театрон”. На тему російської еміграції в II Югославії див. також: Струве Г. Русская литература в изгнании. Опыт исторического обзора зарубежной литературы. Рагуз, 1984. Сербський науковий дискурс, присвячений цій проблематиці: Турпић О. Руска литерарна Србија – 1920–1941 – писци, кружоци, издања. Горњи Милановац–Београд, 1990; Стојнић М. Руско-српска књижевна преплитања. Београд, 1994; Стојнић М. Београдски центар руске емиграције као посредник између српске и руске, и српске и европске књижевности // Руска емиграција у српској култури XX века – значај,

долі “новосадських росіян” А.Арсеньєва містить унікальний фактографічний матеріал. Російські дослідники пов’язують свідчення цього автора з новим напрямом у вітчизняних дослідженнях історії російської еміграції⁹.

У мандрівному дискурсі, з огляду на визначену, тобто цивілізаційно обумовлену схему, виражену за допомогою опозиції *свій/чужий*, багато уваги приділено характеристичності країн і народів та їх культурних традицій¹⁰. Мандрівний дискурс про Балкани¹¹ насичений записами, в яких приклади “цивілізаційного рубежу/бар’єру” і культурно-етнічної “чужості” підкріплюють стереотип сприйняття Сербії, а також Югославії, як країни Європи невідомої, а навіть країни “вигаданої”¹². Російські мандрівні оповіді про Балкани¹³, як і інші слов’янські перекази, впроваджують поняття слов’янської подібності/близькості/братства як категорію опису онтологічної перспективи народу.

Виклад сучасного нащадка російських новосадців містить символіку дороги і подорожі, що інтерпретується як метафора “спільної долі”¹⁴. Автор нагадує про “корені” історичних еміграційних взаємин росіян і сербів – наводить згадку про велику сербську міграцію (близько 80 тисяч сербів) на територію Росії в XVII і XVIII ст. (“переселенческое движение сербов в Россию”), а також сербські емігрантські “поселення” в Росії – “Новая Сербия” (Єлизаветградська область) і “Славяно-Сербия” (Слов’янськ у Донецькій області).

Росіяни відвідували Новий Сад на межі XIX–XX ст. Ще перед прибуттям до міста і в його околиці перших російських біженців у 1915–1918 рр. на цих територіях (що до 1918 р. перебували під австро-угорською юрисдикцією) осіло близько 30 військовополонених з Росії. У міжвоєнний період російська діаспора серед сербів Воєводини і Нового Саду трактує себе як етнічно автономну. За культурно, релігійно, а також політично сприятливих умов вона вирізняється в моделі місцевої багатоетнічної культури, сформованої на стику багатьох культур. Новосадські росіяни, етнічна “група з власними автономними порядками”¹⁵, були добре прийняті в місцевому багатонаціональному середовищі – це передає емоційна фраза “русские братья”: Югославія “прийняла біженців привітніше, ніж будь-яка інша країна Європи, надавши їм братню моральну і матеріальну допомогу”¹⁶.

Еміграційне середовище росіян у Новому Саді А.Арсеньєв визначає як: “русское расселенье”, “колония”, “новосадская русская колония”, “белоэмигранты”, “русские иностранные”.

окир и перспективе проучавања. Зборник радова Т. I, Београд, 1994.; *Јовановић М.* Краљевина СХС и анти-большевичка Русија 1918–1924 Токови историје. 1995. Бр. 1–2. С.93–126; *Јовановић М.* Досељавање руских избеглица у Краљевини СХС 1919–1924. Београд, 1996; *Сибинковић М.* Руска емиграција у српској култури XX века – о савременим истраживањима места руске емиграције у српској и југословенској култури // Зборник Матице српске за славистику. 1997. Бр.53. С.235–254; *Јовановић М.* Слика “другог” – руске избеглице у земљама Балкана (1920–1940) // Годишњак за друштвену историју. 1998, (5). Бр.1–3. С.33–64. Більше на цю тему див.: <http://scindeks.nb.rs>.

⁹ Ще одну монографічну розробку цієї тематики див.: *Арсеньєв А.Б.* Русские в Сербии. Белград, 2009.

¹⁰ *Mączak A.* Życie codzienne w podrózach po Europie w XVI i XVII wieku. Warszawa, 1978; *Mączak A.* Odkrywanie Europy. Podróże w czasach renesansu i baroku. Gdańsk, 1998.

¹¹ На основі *Jezernik B.* Dzika Europa. Balkany w oczach zachodnich podróżników / Tłum. P.Oczko. Kraków, 2007; *Todorova M.* Balkany wyobrazone / Tłum. P.Szymor, M.Budzińska. Wołowiec, 2008.

¹² *Glenny M.* The Balkans 1804–1999. Nationalism, War and Great Powers. London, 1999; сербське видання: *Gleni M.* Balkan 1804–1999. Nacionalizam, rat i velike sile / Tłum. D.Starčević, O.Ničiforović-Babac. Beograd, 2001.

¹³ Сербия. Српски народ, српска земља, српска духовност у делима страних аутора (орґас.) Р. Дамјановић, Н. Томић, С. Ћосић. Београд, 1997; *Димић Ж.* Овде живе Срби. (Страни путници и путописци о Сремским Карловцима од XV до прве половине XX века). Сремски Карловци, 2001; Београд у делима европских путописаца / Red. Ћ. С. Костић. Београд, 2003, посебна издања Балканолошког Института, бр. 80; *Григорович В. И.* Очерк путешествия по Европейской Турции. Изд. 1-е. Казань, 1848; Изд. 2-е. Москва, 1877. Користуємося болгарським виданням: *Григорович В.* Очерк за пътуествие по Европейска Турция. София, 1978.

¹⁴ *Emigracja rosyjska: losy i idee.* Łódź, 2000.

¹⁵ *Golebski F.* Stosunki kulturalne na Balkanach. Warszawa, 2001.

¹⁶ *Арсеньєв А.Б.* У излучины Дуная. С.16.

ранцы”, “беженци на Балканы”¹⁷: “(...) русские, покинувшие Россию после 1919 г., были “беженцами” (...) очень скоро стали “эмигрантами”, так как отказались принять большевицкий режим, установившийся на родине. (...) по категории Лиги наций они стали “апатридами” (с. 15). Але автор вживає й означення, що свідчать про процеси асиміляції¹⁸: “русские новосадцы”, “русские югославцы”, “эмигрантские колонии Югославии”. Ми їх сприймаємо як означення, марковані історично і культурно, вони передають історично-політичну ситуацію обох держав і їхніх громадян, група росіян – це політичні емігранти, біженці з тодішньої Росії. Політичну орієнтацію російської меншини в Югославії зумовили чинники політичного характеру¹⁹ – передовсім взаємини Росії та Югославії цього періоду. Погляди російської “білої еміграції” – наслідок внутрішніх російських подій (революції та громадянської війни), звідси їх антибільшовицька налаштованість. “Білі” росіяни на батьківщині, охоплені громадянською війною, зазнавали процесів “суспільної інверсії”²⁰, те, що власне, ставало для них чужим: “чужі” ідеологія революції та нова радянська реальність. Для керуючої партійної еліти “білі” уособлюють “власне” як “чуже класово”. Цю позицію можна описати через визначення ситуації діаспори, використовуючи фразу “власним стає чуже”/ “чуже стає власним”. Отже, відповідною видається характеристика реальності за допомогою соціологічних означень – “чужість серед своїх” (“туї свої”) та “освоєна чужість” (“свої туї”). Такою є також суспільна ситуація першої хвилі російської еміграції. Початкове враження розгубленості та “чужості” емігранти відносять насамперед до місця (“глухое захолустье Балкан”). Однак коли перші труднощі еміграційного життя вже позаду, це відчуття відступає, місто стає “освоєним” – тепер Новий Сад означає те, що “власне” (“русские “переименовали” его на свой манер”); серед сербів росіяни знаходять духовне порозуміння побратимів, сусідів, приятелів і опіку держави: “з роками Югославія для російських емігрантів ставала все ближчою і дорожчою. Вони прийняли її устої та культуру” (с.165).

Арсеньєв дає світоглядну характеристику російської еміграції: “Находясь на периферии европейских событий и сознавая, что возврат в Россию не близок, русская эмиграция в Югославии все больше ориентировалась на идеализацию прошлого, сохранение национальных традиций. Она сопротивлялась ассимиляции, но за исключением отдельных группировок не ставила целью борьбу за свержение советской власти” (с.167).

Він також розповідає про умови існування (“быт и досуг русских на чужбине”), описуючи життя і звичаї російської меншини першого покоління емігрантів в Новому Саді: “Бездетные охотно заводили домашних животных, чаще собак, а вдовы – кошек, подбирали их во дворах и на улице, кормили бездомных котят, возбуждая насмешку или недовольство соседей. Интеллигенты занимались коллекционированием, в особенности того, что не было связано с материальными издержками – погашенных почтовых марок, открыток с видами курортов или репродукциями произведений искусства, вырезок из газет (на всевозможную тематику); собирали русские пословицы, записывали анекдоты. Другие годами подбирали материал и писали “в стол” какие-либо работы, изучали Священное Писание, философию, иностранные языки; из удовольствия и по доброму сердцу обучали соседних детей игре на музыкальных инструментах, рукоделью, иностр-

¹⁷ Дослідники історії російської еміграції відносять означення “втеча”, “біженці” до ситуації післяреволюційної еміграції 1920–1940-х років (Emigracja rosyjska: losy i idee. Łódź, 2000).

¹⁸ Значення понять асиміляція, автономія, акультурація за: Nowicka E. Świat człowieka – świat kultury. Warszawa, 2000.

¹⁹ Як зауважує Чедомир Попов: “Починаючи з XIX ст., всі види російсько-сербських взаємин виражаються через політику”. Годишні звістки МІД Роске імперії о Сербії та Босни і Херцеговини (1878–1903).

²⁰ Златковић Б. Туї свої і свої туї у књижевно-историјској прози о првом српском устанку // Свој и туї. Слика другог у балканским и средњоевропским књижевностима. Зборник радова / Red. M. Матицки. Београд, 2006. С.165–172.

ранним языкам, помогали готовить школьные уроки, пробуждали любовь к природе, рыбной ловле, животным” (с.161).

Пістизм до власного дому, характерний для еміграційного середовища росіян у Новому Саді, є проявом будування на чужині власної “малої батьківщини”, в розумінні якої домінують прагматична, героїчна і сентиментальна перспективи²¹. Росіяни в еміграції підтримували в своєму середовищі відчуття перенесення на чужину “батьківщини в мініатюрі” як “малої Росії”. Російську еміграцію періоду 1919–1920-х років дослідники вважають “суспільством в мініатюрі”, і це формулювання стосується соціального устрою емігрантів, насамперед їх культурної орієнтації. В Новому Саді, за спостереженнями А.Арсеньєва, “більшість залишилась, знайшла куток, розклала свій скарб, поставила самовари чи розпалила керосинові примуси” (с.17).

Емігрантські угруповання росіян в Югославії міжвоєнного періоду (у тому числі в Новому Саді) Арсенєв окреслює як “філії” російських організацій (створених у Радянській Росії) чи в еміграції у різних країнах Європи, або “центральної” інституції Югославії з головними представництвами в Белграді, тобто організаціями “урядового” шабля (“державними”)²²: “несколько первых лет среди беженцев отмечаются сложные устремления и общие интересы. (...) В этом плане главную роль играла организованная общественная жизнь русских в Белграде. Там создаются десятки всевозможных объединений, а в провинции – их филиалы. В шутку говорили, что русских организаций больше, чем самых беженцев” (с.61–62).

Автор констатує, що відсутність цілісного опрацювання цієї тематики і некомплектні збірки документів уплинули на його “неповний огляд емігрантських об’єднань в Югославії” (с.78), відзначаючи особливу ситуацію Нового Саду на мапі російської еміграції: “Новий Сад, що обіцяв великий успіх з огляду на концентрацію тут російських біженців” (с.95). Тут також було представництво Російської Матиці (“Новосадское отделение Русской Матицы”), найважливішої організації, що координувала еміграційне життя росіян.

Намагання росіян культивувати певні культурні традиції (задоволення патріотичних і релігійних потреб, спосіб одягання, ведення товариського життя, специфіка російської кулінарії тощо) ззовні може сприйматися як підкреслення ними власної “іншості”. Враження “іншості” особливо підсилює схильність першого покоління новосадських емігрантів з Росії до підтримання формальних, організаційних структур діаспори, етнічно-культурна, релігійна “екзотика” тощо. Про небажання росіян до асиміляції свідчить таке спостереження: “Беженцы не ассимилировались. Они плохо говорили на языке среды, в которой оказались, жили обособленно, в свободное время были деятелями лишь в своих только что возникших обществах” (с.2).

Письменник так характеризує російських емігрантів в Новому Саді: “Несколько первых лет среди беженцев отмечаются сложные устремления и общие интересы. Не было споров партийных или сословных размежеваний. Люди близких профессий, однокашники, земляки находят друг друга, объединяются. В этом плане главную роль играла организованная общественная жизнь русских в Белграде” (с.61–62).

На оповіді Арсенєва драматично позначається також конфлікт поколінь “батьків і синів”²³, зумовлений політичною ситуацією. Покоління синів першої хвилі еміграції після радянської революції (20-ті роки ХХ ст.), уродженців Нового Саду і випускників

²¹ Порівн.: Dom i ojczyzna. Dylematy wielokulturowości / Red. D. Lalak. Warszawa, 2008.

²² За даними А.Арсеньєва, в Югославії залишилося близько 50 тисяч російських емігрантів. Інші дослідники наводять дані, що російська еміграція в ІІ Югославії “налічувала на початку 30-х років ХХ ст. від 33 до 50000” (Еміграція гошijsка: losy i idee. Łódź, 2000). В той час Белград був найважливішим її центром: “30000 російських біженців, білих офіцерів у Белграді” вплинуло на покращення життя культурного Белграда (Gleni M. Balkan 1804–1999. Nacionalizam, rat i velike sile. T.2. S.104).

²³ Культурна характеристика явища: Степанов Й. Константы: словарь русской культуры. Москва, 2001.

вищих навчальних закладах міжвоєнної Югославії (Белград), так зване друге еміграційне покоління, яке В.Варшавський називає “пропащим”²⁴, має гостре відчуття викорінення з батьківщини, а також відособлення від сербів (“чужье”)²⁵. На цьому тлі ця спільнота переживає відсутність сенсу життя (“лишний человек”), що засвідчує еміграційна поезія В.Гальського (1908–1961) чи автобіографічні нотатки Н.Козякіна.

“Чужість” стосовно своїх, тобто першого покоління російських емігрантів (покоління батьків), демонструють цитати: “*Не проклинайте нас, отцы и деды, мы ваша плоть и кровь, но мы не вы. Мы не горели в чаяние победы и не теряли в бегстве головы // Мы всюду лишние. Нам все чужое: готический торжественный собор и небо юга, слишком голубое, и Запада величье и позор // И в этом мире захло-изобильном мы никогда покоя не найдем, пока не мстителем, а блудным сыном войдем опять в опустошенный дом // Мы не хотим России вахт-парадов, колонных зал, мундиров, эполет, нам падшего величия не надо, но вне Руси нам места в мире нет*”²⁶; “*В наследство от предыдущего поколения мы получили абстрактную любовь к уходящей в туман времени России. (...) Старшее поколение в своем разочаровании все глубже и глубже уходило во взаимные обвинения в современных и кажущихся ошибках, что, конечно, не могло привлечь нас к ним. (...) Тот факт, что ни одно из политических направлений прошлого не сдало практического испытания, также располагал нас к осторожности. Старые политические партии не имели пополнения*”²⁷.

З часом культурна “іншість” першого покоління росіян у Новому Саді згасає, вони “врастають” в життя міста і сербського народу: “Новосадські росіяни поступово пристосовувалися”, “забували про своє біженське становище”. Відчуття безпеки культивувало в них “свійськість” і “рідність”: “*Русская интеллигенция не забывала о своей родине, но считала ее беженской, “сидящей на чемоданах” уже нельзя: люди освоились на местах, соответствовавших их профессиям*” (с.53).

В еміграційній біографії “югославських” росіян травму “чужості” постійно завдають політичні події. Вибух Другої світової війни ставить російську діаспору перед екзистенційною драмою: залишатися в Новому Саді означало невпевненість у власній долі (згідно з юридичними положеннями, емігрантів трактували як нейтральних громадян), загрозу інтернування в табори або смерті; примусове прийняття російського громадянства загрожувало неминучою репатріацією до комуністичної Росії, прийняття “югославського” громадянства прирікало на локальні небезпеки. Перебуваючи в Новому Саді під угорською окупацією Бачки і Банату, емігранти стикалися з парадоксом змінних юридично-політичних положень держав і націй, що перебувають у конфлікті: “Нікуди не їдучи, росіяни опинилися в чужому оточенні мимовільними “біженцями” у православній Сербії” (с.174). Ця ситуація породжує в середовищі російських емігрантів відчуття, що “своє стає чужим” – місто уособлює воєнну зміну ситуації Югославії, вони знову зазнають драматичних наслідків “етнічно-політичної інверсії”.

У результаті ускладненої політичної ситуації у III Югославії, що поглиблювала “чужість” між росіянами і сербами на ідеологічному тлі, російська еміграція проводить подальше життя “в біженстві”. А.Арсеньєв стверджує, що виїзд росіян з країни продовжу-

²⁴ Варшавський В.С. Незамеченное поколение. Нью-Йорк, 1956.

²⁵ Про зв'язки категорій “світ”/“місце” зі світоглядною концепцією “свій”/“чужий” в російській культурі див.: “Русь”/“Росія”/“батьківщина”/“біженці”, “ментальний світ”/“світогляд”/“свій”/“чужий” // Степанов Й. Константы: словарь русской культуры. Москва, 2001.

²⁶ Владимир Галский. Бездорожье. Белград, 1936. Метафорика російської еміграційної літератури оперує генераційною опозицією, що мотивується історично і апелює до універсальної символіки – месника, марнотратного сина, спустошеного батьківського дому. Також вживає контраст батьківщини – царської Росії, щасливої, такої, що належить до минулої епохи, втраченої безповоротно, що відходить “в завірюху історії”, і сучасної Росії, більшовицької, що проявляє ворожість до своїх синів, порівн.: Emigracja rosyjska: losy i idee.

²⁷ Із спогадів: Козякин Н. В. Наше поколение. Нью-Йорк, 1980.

вався до середини 50-х років²⁸. “Освоєння” російської діаспори остаточно забезпечила асиміляція російських новосадців у післявоєнні роки, відмежування деяких сімей від російського середовища²⁹: “Молодое поколение, главным образом из смешанных браков, ныне почти полностью ассимилировалось, и если и знает русский язык, то не владеет им как родным” (с.218).

THE DOMESTICATED “STRANGENESS” OF NOVI SAD IN RUSSIAN EMIGRATION DISCOURSE

Yolanta DZYUBA

*University of Gdansk
55, Vita Stvoshia Str., Gdansk (Poland), 8-952, e-mail: filjd@univ.gda.pl
The Chair of Slavonic Studies*

Emigration contacts of Russians with Serbs deserve a distinction in twentieth-century history, culture and existential situation of both nations. As anywhere else in Europe the Russian enter into intercultural dialogue also in Yugoslavia, therefore the mutual relations of that period could be best expressed by Bakhtin’s dialogic principle.

Key words: emigration, strangeness/homeliness, Russian-Serbian relations, Russian emigration in Yugoslavia, Russians in Novi Sad, dialog of cultures.

ОСВОЕННАЯ “ЧУЖЕСТЬ” НОВОГО САДА В РУССКОМ ЭМИГРАЦИОННОМ ДИСКУРСЕ

Йоланта ДЗЮБА

*Гданский университет
ул. Вита Ствоша, 55, Гданск (Польша), 8-952, e-mail: filjd@univ.gda.pl
Кафедра славистики*

В статье освещены эмиграционные контакты россиян и сербов в сфере истории, культуры, экзистенциальная ситуация обеих наций в XX в. Показан международный диалог россиян в Югославии. Взаимоотношения этого периода охарактеризованы по диалогическому принципу Бахтина.

Ключевые слова: эмиграция, чужесть/свойскость, русско-сербские взаимоотношения, русская эмиграция в Югославии, россияне в Новом Саду, диалог культур.

Стаття надійшла до редколегії 24.02.2011
Прийнята до друку 25.03.2011

²⁸ Арсеньев А.Б. У излуцины Дуная. С.182.

²⁹ Там само. С.16.